

OUDE BEROEPEN IN EN ROND OUD ADE

Deel 35: De huisarts

De dokter en de pastoor waren de notabelen van het dorp, in Oud-Ade en Rijpwetering en in de dorpen rondom. De hoofdonderwijzer stond een halve tree lager. Het bijzondere van die twee hoogst-geplaatsten was dat ze ondanks (of dankzij?) hun hoge positie toch toegang hadden tot . Ointieme zaken van hun 'ondergeschikten'. Ze wisten veel over gezinnen en individuele personen maar waren geacht daarover te zwijgen. De pastoor had zijn biechtgeheim en de dokter zijn ambtsgeheim. De dokter kende de geheimen van de lichamen van zijn cliënten, terwijl de pastoor zich meer bezig hield met geestelijke zaken, maar zich ook bemoeide met de aardse bekommernissen van zijn parochianen. Hij was meer dan alleen zielzorger. De pastoor is al aan de beurt geweest in deze serie (aflevering 27). Nu gaat het over de huisarts.

De focus van deze aflevering zijn de dokters Hupkes en Van der Werf, maar wat er vóór hun tijd gebeurde op het gebied van medische zorg in onze contreien is eigenlijk te interessant om over te slaan. Tot 1887 waren alle geneesheren in Rijpwetering en Oud-Ade chirurgijns of heelmeesters, zonder een universitaire opleiding. Zij combineerden hun vak met andere beroepen zoals barbier, koopman of boer. Over hen heb ik allerlei materiaal verzameld en aanvankelijk opgenomen in dit artikel. Maar ik hoor steeds meer klachten van lezers dat mijn bijdragen aan De Brug veel te lang zijn geworden, dus heb ik de schaar ter hand genomen en alles over lang geleden eruit geknipt. Het is een gulden maar pijnlijke regel voor schrijvers dat ze hun liefste 'kinderen' moeten vermoorden ("kill your darlings"). Om geen lezers te verliezen, laat ik het verre verleden voor wat het is en begin mijn verhaal in 1922 met dokter Hupkes.

Dokter Hupkes

Hendrik Bernard Hupkes (1896-1956) was van 1922 tot 1953 huisarts in Rijpwetering. Hij was geboren in Bindjeij (nu Binjai), op Sumatra in het toenmalige 'Nederlandsch Indië. Zijn vader was waarschijnlijk G.J. Hupkes die we in 1904 aantreffen op Java als directeur van de Soerabajasche Industrieschool voor Meisjes (Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië 1904, p. 422). In oktober 1922 trouwt Hendrik in Ubbergen met Hedwig Hijmans. Hij woont dan in Ubbergen maar in datzelfde jaar verhuist hij naar Rijpwetering om daar de huisartspraktijk over te nemen. Hij is dan 26 jaar. Waarschijnlijk is Rijpwetering zijn eerste standplaats (en zal ook zijn laatste worden).

Hupkes overlijdt drie jaar na zijn vertrek uit Rijpwetering. Hij is dan 60 jaar. Het echtpaar heeft geen kinderen, wat het traceren van informatie extra lastig maakt. In archieven is nauwelijks iets over hem te vinden, noch over zijn echtgenote, die de apotheek beheerde. Een foto van Hupkes is evenmin gevonden. Gelukkig is de krant er nog die af en toe over hem bericht. Maar in de herinnering van de oudere garde in Oud-Ade en Rijpwetering leeft hij nog voort.

Twee eigenschappen van dokter Hupkes worden door bijna iedereen gemeld. Hij was een serieuze, zorgzame arts van het oude stempel. Een "heel aparte man, erg op zichzelf." Plechtstatig. Als hij je groette, nam hij zijn hoed af. Maar iemand anders merkt op, "Hij groette natuurlijk niet iedereen door zijn hoed af te nemen, maar wel bijzonder was dat hij elke keer wanneer hij de kerk passeerde zijn hoed af nam, terwijl hij de kerkdiensten vermeed." Als hij op bezoek kwam werden kinderen naar buiten gestuurd om de hekken open te houden. Een tweede eigenschap was dat hij alles op de fiets deed, "bij nacht of ontij, weer of geen weer." Overigens had bijna niemand toen een auto. Maar als het weer heel bar en boos was, nam hij weleens een taxi. Op zaterdagmiddag reed de smid (Waasdorp), hem rond in zijn auto zodat de dokter wat vroeger klaar was.

Weinig mensen hadden in die tijd telefoon. Annie van Schie-de Haas herinnert zich dat haar vader op zijn sokken naar zijn broer Kees (nu camping 't Haasje) liep die wel telefoon had. Op zijn sokken kon hij harder lopen en de schoenen waren alleen voor zon- en feestdagen. Hupkes kwam wat laat op gang, rond 9 uur (in een agrarische gemeenschap is dat laat) maar in de avond ging hij nog heel lang door, wel tot een uur of 9 à 10. Iedere dag kwam hij bijvoorbeeld Ant Vink (aan de Kolk) een injectie geven. Soms kwam hij heel laat en liet de familie de deur voor hem los als ze naar bed gingen.

“Het was een fijne man.” Er was toen geen ziekenfonds; de mensen moesten alles zelf betalen. Als Hupkes dacht dat ze dat niet konden, stuurde hij geen rekening. Hij was ook zuinig; verband rolde hij netjes op en bewaarde hij voor hergebruik. “Hupkes heeft heel veel goeds gedaan.” Rond 1945 heerste er een difterie-epidemie in Oud-Ade waar drie kinderen aan overleden. Diverse informanten herinneren zich dat de dokter vaak langs kwam om de zieken te bezoeken. Pas vanaf 1950 kwam er een betrouwbaar vaccin beschikbaar. Hupkes kreeg diverse dankbetuigingen voor zijn goede diensten via de advertentiepagina van de Leidse kranten (zie voorbeeld onder).

Leidsche Courant 22 december 1951

Zijn vrouw Hedwig zorgde voor de apotheek. Otilie Schäfer was een van zijn dienstbodes. Hupkes deed ook alle bevallingen, en gaf in het café van Jan van der Hulst EHBO les. Overigens riep men niet zo vaak de hulp van de dokter in; de mensen hadden hun eigen ideeën en middelen om gezondheidsproblemen op te lossen.

De ‘juiste’ kerkelijke gezindheid van een arts was toen van groot belang in het Katholieke Oud-Ade en Rijpwetering. Maar dat was niet alleen hier het geval. Om een voorbeeld te noemen: Dokter Pieter Muntendam schrijft dat hij rond 1925 solliciteerde op een advertentie voor huisarts in een arm Drents dorp waarin een orthodox-Hervormde of Gereformeerde arts gevraagd werd – “van eigen kerkelijk deeg.” Hij beantwoordde niet aan deze voorwaarde maar kreeg toch de baan. Ook in Lisse werd begin vorige eeuw uitdrukkelijk om een Rooms Katholieke huisarts gevraagd, schrijft Paul

Stelder (2023). Hupkes was niet van het Katholieke 'deeg' maar kreeg toch de benoeming voor Rijpwetering en Oud-Ade. Men zag hem nooit in de kerk. Sommigen vermoedden dat hij lid was van een Protestantse gemeente elders. In zijn overlijdensbericht stond dat hij begraven werd in de Nederlands Hervormd begraafplaats te Wassenaar. Tijdens de oorlog zou hij Joodse onderduikers in huis gehad hebben; dat pleitte ook voor hem.

Dokter Van der Werf

"Van der Werf: was het tegenovergestelde van Hupkes, joviaal en sociaal. Hupkes was serieus en meer teruggetrokken. Van der Werf kwam bijvoorbeeld onder het melken de stal in voor een praatje," aldus Jan Poel. "Hij was meer een vriend, dan je huisarts," zei iemand anders. Een groot compliment.

Jan van der Werf (1924-1997) was de zoon van een banketbakker in Noordwijk die ook sigaren verkocht. Hij was getrouwd met Ton te Nijenhuis, ook uit een bakkersfamilie, in Wassenaar. Beiden kwamen uit een godsvruchtig katholiek gezin. Tijdens de oorlog zat hij ondergedoken bij een boer (Hettinga) in Burgwerd in Friesland, dicht bij Bolsward. Hij had veel valse papieren waarmee hij kon reizen, ook naar huis in Noordwijk, vertelt zijn oudste zoon Haye. In Burgwerd werkte hij mee op de boerderij. Na de oorlog studeerde hij medicijnen in Leiden en ging vervolgens in militaire dienst. In 1951 trouwde hij. Na zijn diensttijd, solliciteerde hij met succes naar de huisartspost in Rijpwetering. Ze kregen drie kinderen, twee jongens en een meisje (die geen van allen voor het vak van hun vader kozen).

Dokter Van der Werf en echtgenote, oktober 1985 (na hun vertrek uit Rijpwetering).

Van der Werf trof, in zijn woorden, een "verlopen praktijk" aan van ongeveer 1000 patiënten (bij zijn vertrek waren het er 2800). Hij deed alle bevallingen, ruim honderd per jaar. Hij was fors van gestalte en had grote handen (zeggen de kraamvrouwen). Hij had humor en was "recht voor zijn raap". Zo erfde hij enkele patiënten van Hupkes die permanent op bed lagen en door de dokter bezocht werden voor een injectie of iets dergelijks. Van der Werf joeg ze allemaal het bed uit en nam alle flesjes met medicijnen mee. Toen de vrouw van Jan Poel weinig borstvoeding had zei Van der Werf: "Goed dat je geen koe bent, anders had je allang in de 'vetwei' (bij de vetweiers) gelopen." Andere kraamvrouwen met gebrek aan borstvoeding troostte hij met "Wat God u niet geeft, geeft Nutricia."

Truus Weenink, dochter van brugwachter Marie bij de Paardebrug, was vanaf haar 13^e dienstbode in het gezin Van der Werf en zou dat 13 jaar blijven, tot ze ging trouwen. Ik had een lang gesprek met haar in Nieuw Vennep en ze vertelt me uitgebreid over die mooie en leerzame jaren. Ze is vol lof over de dokter: "Een joviale man, hij had humor (net als zijn vader), hij was 'gezien'. Fijne man, ook voor zijn patiënten. Hij bracht veel bezoeken aan ouderen. Hij heeft van het leven genoten." Van der Werf en echtgenote waren eregasten op haar bruiloft (zie foto). Wat die humor betreft: "Een dooie kat of haas die omlaag viel als ik een deur open deed, dat soort dingen." Van standsverschil was bij de dokter niets te merken. Toen hij een keer bij een arm en weinig hygiënisch gezin was geweest, besproeide hij zich thuis met DDT, maar ter plekke liet hij niets merken.

Truus werkte van 8 tot 8 en at drie maaltijden bij de dokter. Ze begon de dag met ontbijt maken voor de kinderen en het ontbijt voor de dokter en zijn vrouw naar boven brengen. Zij zette het voor de slaapkamerdeur. Truus deed de was, kookte en bakte en lette op de bel, als mensen 's morgens lege flessen brachten die ze in de middag gevuld weer ophaalden. Het mooie van haar verhaal is dat we een kijkje in de privé sfeer van de dokter krijgen, wat zelden gebeurt in de literatuur over huisartsen die ik doorgenomen heb.

Ze moest ook voor "enge dingen" open doen. Bijvoorbeeld voor ouwe Piet Rotteveel die bij het maaien drie vingers had verloren die hij in zijn zak had zitten. ("Moet je ze zien?" "Nee laat maar."). Hij was te laat om de vingers nog te redden omdat hij was nog een tijd naar zijn pink aan het zoeken geweest was. Nog een voorbeeld: een jongen die zich bij Akerboom in zijn been gezaagd had. "De hele gang onder het bloed."

Truus verdiende eerst 12,50 in de week en droeg dat thuis af. Later had Van der Werf tegen haar ouders gezegd: "Zou je die meid geen zakgeld geven, dan kan ze voor haar uitzet gaan sparen." Een eerdere dienstbode was Annie Zwetsloot, die Truus had ingewerkt. Alie Schoo kwam één dag in de week helpen voor het zware werk. Toen Truus vertrok kwam Ina (nu Ineke) Borst, dochter van Jan Borst), die vijf jaar bleef. Ze wilde meer verdienen en kortere tijden werken omdat ze ging trouwen.

Net als zijn voorgangers was Van der Werf een apotheek-houdende huisarts. Zoals gezegd kwamen mensen 's ochtends hun lege flessen inleveren om ze in de middag gevuld met een geneeskrachtig drankje weer op te halen. Truus was verantwoordelijk voor deze transacties. Ton, de echtgenote, was in charge van de apotheek. Zij zorgde voor de juiste verhoudingen van de drankjes en mengde pillen en poeders in een vijzel. Deze werden in een stukje papier gevouwen, met de naam van de patiënt en de gebruikwijze erop en een elastiekje er omheen. De opleiding hiervoor had ze van haar echtgenoot gekregen die ook de supervisie hield. 's Morgens tijdens de koffie spraken ze de medicijnen door. Ton was minder toeschietelijk dan haar man. Ze beschermde hem een beetje tegen de vele verzoeken die hem gedaan werden.

In de periode dat Van der Werf huisarts was, kwam de anticonceptie pil op de markt. Ik heb aan diverse mensen gevraagd hoe de dokter daarmee omging. In het eerste gesprek daarover vertelt iemand: "Toen de pil op de markt kwam ging mijn moeder (ze had acht kinderen) naar de dokter voor de 'verlossende' pil, maar die weigerde hem voor te schrijven; ze moest eerst toestemming vragen aan de pastoor (Verkleij) want de pil was voor Katholieken verboden."

Alle anderen met wie ik dit besprak schudden hun hoofd en zeiden dat Van der Werf dat niet gedaan kan hebben. Hij was er juist heel gemakkelijk mee. In zijn apotheek waren voorbehoedsmiddelen beschikbaar. Ook Truus gelooft niet dat de dokter moeilijk deed over geboortebeperving. Ze herinnert zich dat hij eens over een stel had gezegd: "Ze heeft er al twaalf; hij moet er maar een strikkie omheen binden." Ik vermoed dat het boven beschreven voorval de eerste confrontatie met 'de pil' was voor de huisarts en dat hij (zelf Katholiek) nog zijn positie moest bepalen in deze streng Katholieke gemeenschap die 'geregeerd' werd door twee pastoors. De exacte gang van zaken bij het

eerste verzoek, bleek later, was dat de dokter samen met de moeder van acht kinderen naar de pastoor ging waar ze de kwestie bespraken. Ze kreeg die toestemming en vervolgens de pil. Van der Werf en pastoor Verkleij waren met elkaar bevriend.

Op de Mater Amabilis School in De Veen gaf Van der Werf seksuele voorlichting aan meisjes van 17 jaar en ouder om ze wereldwijd te maken. Anderen herinneren zich dat dat gebeurde in het Café 't Lageland in Oud-Ade. Misschien gaf hij zijn 'lessen' in beide locaties. Nuttig was dat zeker. Het was nog niet zo heel lang geleden dat het voorkwam dat jonge vrouwen het huwelijk in gingen terwijl ze niet wisten waar de kindertjes vandaan kwamen.

Van der Werf reed altijd in een 'Kevertje' (Volkswagen) en verschillende mensen spraken hun verbazing uit dat dat grote lichaam in zo'n klein autootje paste. De auto heeft vele patiënten naar het ziekenhuis gebracht. Toen Winy, vrouw van Jaap Poel, tijdens haar eerste bevalling acuut naar het ziekenhuis moest, bracht de dokter haar; dat was sneller en goedkoper dan een ambulance. Roen van der Geest schrijft me: "Ooit had mijn jeugdviend Hennie van Zoen ernstige uitdrogingsverschijnselen. Ik was bij de familie van Zoen kind aan huis en stond vanuit hun huiskamer te kijken hoe Van der Werf persoonlijk Hennie naar zijn Kever droeg en naar het ziekenhuis bracht."

De Kever is onder meer te zien op een wazige film waarin uitjes van de Ripse bejaarden zijn vastgelegd. De dokter die als medisch begeleider de achterhoede vormde, verzorgde zelf het commentaar. De film laat zien hoe zeer Van der Werf betrokken was bij de evenementen en activiteiten van het dorp. Van iedere persoon die in beeld komt noemt hij de naam, soms nog voorzien van een vriendelijke of grappige omschrijving.

Er is nog veel meer over huisarts Van der Werf te vertellen. Dat hij postzegels spaarde (in het weekend), en slechts twee weken per jaar, zonder de kinderen, op vakantie ging. 's Avonds maakte hij soms nog tijd vrij om met mensen te praten die andere problemen hadden dan medische. Hij stuurde die dan door naar de maatschappelijk werkster Juffrouw Schrama. Hij hield van een borrel en organiseerde zijn huisbezoeken liefst zo dat zijn laatste bezoek bij iemand was waar een borrel klaar stond. En hij had sleutels van patiënten die zelf de deur niet konden openen.

Hij leek onvermoeibaar, maar na 24 jaar, in 1977 (hij was toen 52) vond hij het mooi geweest. Hij besloot een rustiger vak te kiezen en werd verzekeringsarts. Op zijn afscheid kreeg hij een fiets die het langzamere tempo van zijn nieuwe baan symboliseerde. In het Leidsch Dagblad van 23 maart 1977 wordt uitgebreid aandacht besteed aan zijn plotselinge besluit. "Nu mijn kinderen de deur uit zijn, willen mijn vrouw en ik ook weleens een ander leven gaan leiden. Zonder de constante druk om 24 uur per dag beschikbaar te moeten zijn. Zonder dat elke nacht maar weer de telefoon kan gaan." Het afscheid doet hem ook pijn. Daar wil hij niet omheen draaien. "In Oud-Ade en Rijpwetering was je meer dan geneesheer alleen. Er werden hier ook persoonlijke problemen aangedragen. Ook op geestelijk gebied. Mijn spreekkamer leek dikwijls een biechtstoel."

Ik heb de indruk dat hij in zijn nieuwe job niet echt gelukkig was. Een verzekeringsarts is een controlerende dokter, soms meer in dienst van de werkgever dan van de werknemer. "Het gaat daar allemaal om geld," concludeert een van de mensen die ik gesproken heb. Later zou Van der Werf zeggen dat zijn werk als huisarts hem de meeste voldoening had geschonken. Hij stierf onverwacht aan een aneurysma in 1997, op 73 jarige leeftijd.

Veranderingen

Tijdens en na de periode die ik beschreven heb is er in de gezondheidszorg onvoorstelbaar veel veranderd, met als gevolg een enorme toename van het gebruik van medische zorg ('medische consumptie'). De belangrijkste factoren waren onder meer de rol van de ziektekostenverzekeringen, de explosieve groei van de farmaceutische middelen die op de markt verschenen, de stijging van het

aantal en de variëteit van medisch specialisten, de bewustwording van mensen dat al deze mogelijkheden beschikbaar waren en hun groeiende zorg om hun lichamelijk en psychisch welbevinden en om veiligheid in het algemeen. Ook de aandacht voor preventie leidde tot meer gebruik van medische interventies. De huisarts, die voorheen meestal het eindstation van het zoeken was, werd steeds meer de doorverwijzer naar specialisten. Ook was er sprake van een relatieve vermindering van huisbezoeken door de huisarts.

In Rijpwetering werd Van der Werf opgevolgd door Rob van Kessel die na drie jaar vertrok om verzekeringsarts te worden. Van Kessel was niet het typehuisarts zoals Hupkes en Van der Werf waren geweest. In 1980 vestigde het doktersechtpaar Wouterus Beekhuis en Greetje Beekhuis - van Dijk zich in Rijpwetering. De huisarts-apotheek werd verkocht aan Apotheek Alkemade in Roelofarendsveen. Dat was een moeilijke beslissing die gepaard ging met conflicten en tegengestelde belangen. Voortaan werden de medicijnen in Rijpwetering en Oud-Ade aan huis bezorgd. De praktijk van de huisarts verhuisde in juni 1997 naar Het Kruispunt, zo'n vijftig meter verwijderd van 't Sonnehuis. In 2013 werd het verloskunde deel overgedragen aan de verloskundigen.

Greetje Beekhuis-van Dijk was de eerste vrouwelijke huisarts in Rijpwetering. Voor de mensen was dat nieuw maar ook welkom. Toch bleef zij 'Mevrouw Beekhuis' heten en niet 'Dokter Beekhuis'. Misschien waren twee 'Dokters Beekhuis' te verwarrend. In 2010 stopte Greetje en ging een opleiding volgen voor coaching en counselling. Zij werd vervangen door Winy Robbe. In 2015 gingen beiden met pensioen en verhuisden in 2018 naar Ede, waar Greetje haar praktijk als coach voortzette. 't Sonnehuis werd verkocht. De artsen die hen opvolgden, Joranne Brouwer en (sinds 2023) Maurits Swellengrebel bleven buiten de gemeente wonen. Ook dat was een verandering: huisartsen die niet meer tussen hun cliënten woonden en 24 uur per dag beschikbaar waren. De plattelandsdokter uit vroegere tijden verdween. Zij waren niet meer de traditionele dorpsnotabelen zoals hun voorgangers dat waren geweest en daardoor ook minder betrokken bij de dagelijkse gebeurtenissen in de twee dorpen.

Bronnen

Herman van Amsterdam (1977) "In Rijpwetering ben ik niet rijk geworden." *Leidsch Dagblad* 23-3-1977)

Sjaak Bouwmeester (2016) De Mater Amabilis School, de school die geen school was. Verdwenen onderwijs. *Alkmadders*.34, nr. 133: 12-14.

Luyendijk-Elshout, A.M. (1979) Het huisbezoek omstreeks 1900. *Huisarts en Wetenschap* 22: 476-479.

Pieter Muntendam (1984) *Zestig jaar in de gezondheidszorg: Herinneringen van een werker in de 479.volksgezondheid*. Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1984.

Paul Stelder (2023) Huisartsen begin 1900: Derde huisarts is noodzakelijk, maar moet wel katholiek zijn! *VOL Nieuws* nr. 3, pp. 8-11.

Met dank aan

Haye en Karin van der Werf, Truus Weenink, Jan van der Poel (Janz), Jan van der Poel (Kooz), Ineke den Dekker-Borst, Annie van Schie-de Haas, Wouterus Beekhuis, Greetje Beekhuis-van Dijk, Paul Stelder, Anneke Borst-Brugman, Roen van der Geest, Winy van der Poel-van der Geest, Gonnie de Jong-Heemskerk.

Sjaak van der Geest

Aanvullingen en correcties zijn welkom. MET NAME ZOEK IK EEN FOTO VAN DOKTER HUPKES
s.vandergeest@uva.nl; tel. 0626971256

Appendix Foto's en andere illustraties (alleen digitaal beschikbaar)

Heden overleed tot mijn
diepe droefheid mijn
lieve Man

**HENDRIK BERNARD
HUPKES,**
Arts

in de ouderdom van
60 jaar.

**H. HUPKES-
HIJMANS.**

Wassenaar, 9 aug. '56.
Deylerweg 20.

De teraardebestelling
zal plaats hebben maan-
dag a.s. om twee uur
op de N.H. begraaf-
plaats te Wassenaar.
Vertrek van het sterf-
huis om kwart voor
twee.

Leidsch Dagblad 10 augustus 1956.

't Sonnehuis, 1955, Woning van zes generaties huisartsen in Rijpwetering, vanaf 1904. Links in de deuropening Mevrouw van der Werf.

Truus Weenink keert terug van haar dienst bij dokter Van der Werf, in haar witte schort, rond 1960. (fotoalbum Truus Borst-Weenink).

Links het echtpaar Van der Werf op de bruiloft van Truus Weenink en Jaap Borst, 1967.

Dokter van der Werf met kraamverzorgster Anneke Brugman in actie tijdens een bevalling in 1971. Anneke(*1952) was een paar maanden dienstbode in het gezin van de familie Van der Werf maar dat vond ze niks. Na twee jaar werken bij kruidenier Jan van der Poel A&O ging ze een opleiding voor kraamverzorgster volgen en werkte van 1970 tot ca. 1977 in die functie, o. a. samen met dokter Van der Werf bij bevallingen. Maar meestal werd Annie van Schie gekozen voor die taak. "Niemand kon tegen Annie van Schie op", aldus Anneke. Iedereen wilde Annie omdat ze als een vervangende moeder voor het gezin en het hele huishouden zorgde. "Zelfs het putje van de douche maakte ze schoon." Na 1977 werd Anneke huismeester van senioren complex Arendshorst tot haar pensioen 30 jaar later. (Foto familiealbum Anneke Borst-Brugman).

De familie Van der Werf met vrienden een weekend in de Peel. Links de trouwe Kever van de dokter. Door het open dak de hoofden van Karin en een vriendinnetje. (foto collectie Haye van der Werf).

Een onbekende (?) dankt het echtpaar Van der Werf bij hun afscheid, april 1977.
(collectie Haye van der Werf)

Het afscheidscadeau, 1977. (collectie Haye van der Werf).

Dokter Van der Werf na zijn vertrek uit Rijpwetering, als verzekeringsarts in Vlaardingen, rond 1980.
(collectie Haye van der Werf)